

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΜΗ ΜΕΛΟΥΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ. — Νέαι πηγαὶ τοῦ Χρονικοῦ τῆς Μονεμβασίας, ὑπὸ Ἐπαμεινώδα Χρυσανθοπούλου. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Σωκρ. Κουγέα.

Μὲ τὴν διερεύνησιν τῶν πηγῶν τοῦ συντόμου χρονικοῦ περὶ τῶν συμβάντων τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὸν μεσαίωνα, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ κτίσεως Μονεμβασίας» ὁ ὁποῖος ἔχει κακῶς ἀποδοθῆ εἰς αὐτό, ἠσχολήθησαν συστηματικῶς οἱ δύο μελετηταί του Λάμπρος καὶ Βέης. Ὁ πρῶτος ἐξήτασεν εἰδικῶς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ χρονικοῦ καὶ ὑπέδειξεν ὠρισμένα χωρία τοῦ Εὐαγγρίου, τοῦ Θεοφυλάκτου τοῦ Σιμοκάττη καὶ τοῦ Θεοφάνους, τὰ ὅποια αὐτούσια σχεδὸν περιλαμβάνονται εἰς τὸ χρονικόν, ὡσαύτως δὲ συνεσχέτισε τὴν πληροφορίαν τοῦ χρονικοῦ περὶ ἐγκαταστάσεως τῶν Ἀβάρων εἰς Δορύστολον πρὸς ὠρισμένον χωρίον τοῦ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἱστορικοῦ Γενεσίου περὶ ἐγκαταστάσεως Βουλγάρων ἐν αὐτῇ τῇ πόλει. Περὶ τῆς πηγῆς ὠρισμένων ἄλλων χωρίων τοῦ πρώτου μέρους τοῦ χρονικοῦ ὁ Λάμπρος δηλώνει ἄγνοιαν, σημειῶντων τὰ ἐξῆς:

«Ἄλλὰ καὶ ἄλλας τινὰς μικρὰς προσθήκας τοῦ χειρογράφου δὲν εὗρισκομεν παρὰ τοῖς γνωστοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῦσι· τοιαῦται δὲ εἶναι ἢ ἐν σελίδι 100 «καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἀφειδῶς ληϊζόμενοι», τὰ μεταξὺ τῶν χωρίων τοῦ Θεοφυλάκτου καὶ Θεοφάνους ἐν σελίδι 102 «ἦλθεν δὲ καὶ μέχρι τῶν τοῦ Βυζαντίου προαστείων τὰ πάντα ληϊζόμενος» καὶ τὰ «ὀλίγοι δὲ τινες αὐτῶν τὸν πορθμὸν τῆς Ἀβύδου διαβάντες καὶ τὰ τῆς Ἀσίας χωρία ληϊζόμενοι αὐθις ἀνέστρεψαν». (Σπ. Λάμπρου, Ἱστορικὰ Μελετήματα, σελ. 113).

Δικαιολογημένως δὲν ἠδυνήθη ὁ Λάμπρος νὰ ἀνεύρη τὰ ὡς ἄνω χωρία εἰς τὰ περὶ τῶν Ἀβάρων σχετικὰ ἀποσπάσματα τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων· τὰ δύο τελευταῖα ἐκ τῶν παρατιθεμένων ἀνωτέρω χωρίων, ἀποτελοῦν, ὡς ἐξηκρίβωσα, κατὰ λέξιν σχεδὸν παράθεσιν χωρίων τοῦ Προκοπίου ἐκ τοῦ παρατιθεμένου ἐν συνεχείᾳ ἀποσπάσματός του, τὸ ὁποῖον ὀμιλεῖ διὰ τὰς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἐπιδρομὰς τῶν Οὐννων, πολὺ προγενεστέρας τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ἀβάρων καὶ τῶν ἐναντίον τοῦ Βυζαντίου ἐχθροπραξιῶν αὐτῶν. Ἄξιον ἀπορίας παραμένει, πῶς ὁ συμπλητῆς τῆς ἰβηρικῆς παραλλαγῆς τοῦ χρονικοῦ μετέθεσε τὰς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ κατὰ τὸ 540 λαβούσας χώραν οὐννικὰς ἐπιδρομὰς, τεσσαράκοντα πέντε ὅλα ἔτη ἀργότερον, ἐπὶ Μαυρικίου καὶ πῶς ἐταύτισε τοὺς Οὐννους μὲ τοὺς Ἀβάρους. Φαίνεται πιθανὸν ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν Ἀβάρων ὡς οὐννικοῦ λαοῦ, χαρακτηρισμὸς προερχόμενος ἐκ τοῦ Θεοφάνους καὶ περιλαμβανόμενος καὶ εἰς τὸ κείμενον τοῦ χρονικοῦ, κατέστησε δυνατὴν τὴν σύγχυσιν. Πάντως μὲ τὴν

διαπίστωσιν ταύτην ἔχομεν ὀφθαλμοφανῆ ἀπόδειξιν τοῦ ἐπιπολαίου τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον εἰργάσθη ὁ συμπιλητῆς καὶ τὴν ἔλλειψιν προπαρασκευῆς καὶ σύγχυ- σιν, ἂν μὴ ἠθελημένην πρόθεσιν ἱστορικῆς πλαστογραφίας, ἢ ὁποία τὸν χαρακτη- ρίζει καὶ ἢ ὁποία παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς περὶ τῆς Πελοποννήσου εἰδήσεις του, τὰς ὁποίας ὅμως παρέλαβεν ἄλλοθεν, ὡς θὰ ἴδωμεν.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀπόσπασμα τοῦ Προκοπίου ἔχει ὡς ἑξῆς: «*Μέγα μὲν εὐθύς στράτευμα οὐννικόν, διαβάντες ποταμὸν Ἰστρον, ξυμπάση Εὐρώπῃ ἐπέσκη- ψαν, γεγονὸς μὲν πολλάκις ἦδη, τσαυτα δὲ τὸ πλῆθος κακὰ ἢ τοιαῦτα τὸ μέ- γεθος οὐκ ἐνεγκὸν πάποτε τοῖς ταύτῃ ἀνθρώποις. Ἐκ κόλπου γὰρ τοῦ Ἰονίου οἱ βάρβαροι οὗτοι ἅπαντα ἐφεξῆς ἐλήϊσαντο μέχρι ἐς τὰ Βυζαντίου προάστεια, καὶ φρούρια μὲν δύο καὶ τριάκοντα ἐν Ἰλλυριοῖς εἶλον, πόλιν δὲ τὴν Κασσάν- δρειαν κατεστρέψαντο βία (ἦν οἱ παλαιοὶ Ποτίδαιαν ἐκάλουν, ὅσα γε ἡμᾶς εἰδέ- ναι) οὗ τειχομαχῆσαντες πρότερον καὶ τὰ τε χρήματα ἔχοντες αἰχμαλώτων τε μυ- ριάδας δύο καὶ δέκα ἀπαγόμενοι ἐπ' οἴκου ἅπαντες ἀνεχώρησαν, οὐδενός σφισιν ἐναντιώματος ἀπαντήσαντες, χρόνῳ δὲ τῷ ὑστέρω πολλάκις ἐνταῦθα γενόμενοι ἀνήκεστα ἐς Ρωμαίους δεινὰ ἔδρασαν· οἱ δὲ καὶ ἐν Χερρονήσῳ τειχομαχῆσαντες, βιασάμενοι τε τοὺς ἐκ τοῦ τείχους ἀμυνομένους καὶ διὰ τοῦ τῆς θαλάσσης ῥο- θίου τὸν περίβολον ὑπερβάντες, ὅς πρὸς κόλπῳ τῷ μέλανι καλουμένῳ ἐστίν. Οὕτω τε ἐντὸς τῶν μακρῶν τειχῶν γεγεννημένοι καὶ τοῖς ἐν Χερρονήσῳ Ρωμαί- οισ ἀπροσδοκῆτως ἐπιπεσόντες, ἔκτεινάν τε πολλοὺς καὶ ἠνδραπόδισαν σχεδὸν ἅπαντας. Ὀλίγοι δὲ τινες καὶ διαβάντες τὸν μεταξὺ Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου πορ- θμόν, ληϊσάμενοί τε τὰ ἐπὶ τῆς Ἀσίας χωρία καὶ αὐθις ἐς Χερρόνησον ἀναστρέ- ψαντες ξὺν τῷ ἄλλῳ στρατῷ καὶ πάσῃ τῇ λείᾳ ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν. Ἐν ἑτέρῳ τε εἰσβολῇ τούς τε Ἰλλυριοὺς καὶ Θεσσαλοὺς ληϊσάμενοι τειχομαχεῖν μὲν ἐνεχείρησαν ἐν Θερμοπύλαις, τῶν δὲ ἐν τοῖς τείχεσι φρουρῶν καρτερώτατα ἀμυ- νομένων, διερευνόμενοι τὰς περιόδους παρὰ δόξαν τὴν ἀτραπὸν εὐρον ἢ φέρει εἰς τὸ ὄρος ὃ ταύτῃ ἀνέχει. Οὕτω τε σχεδὸν ἅπαντας Ἑλλήνας, πλην Πελοπον- νησίων, διεργασάμενοι ἀπεχώρησαν».* (Προκόπιος, ἔκδ. Βόννης, 1ος τόμος, σελ. 167, 168).

Ἐν συσχετίσει πρὸς τὸ ἀνωτέρω ἀπόσπασμα τοῦ Προκοπίου δεόν νὰ λη- φθῆ ὑπ' ὄψιν προσέτι καὶ ἀπόσπασμα ἐκ τῶν Ἀνεκδότων του: «Ἰλλυριοὺς δὲ καὶ Θράκην ὄλην, εἴη δ' ἂν ἐκ κόλπου τοῦ Ἰονίου μέχρι ἐς τὰ Βυζαντίου προ- άστεια, ἐν τοῖς Ἑλλάς τε καὶ Χερρονησιωτῶν ἡ χώρα ἐστίν, Οὐννοι τε καὶ Σκλα- βηνοὶ καὶ Ἄνται σχεδὸν τι ἀνὰ πᾶν καταθέοντες ἔτος, ἐξ οὗ Ἰουστινιανὸς παρέ- λαβε τὴν Ρωμαίων ἀρχήν, ἀνήκεστα ἔργα εἰργάσαντο τοὺς ταύτῃ ἀνθρώπους».

(Προκόπιος, ἔκδ. Βόννης, 3ος τόμος, σελ. 108).

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι καὶ ἡ φράσις «ἐν ἑτέρῳ τε εἰσβολῇ» τὴν ὁποίαν συνητήσαμεν εἰς τὸ πρῶτον παρατεθὲν ἀνωτέρω ἀπόσπασμα τοῦ Προκοπίου ἀπαντᾷ ὡσαύτως καὶ εἰς τὸ χρονικὸν καὶ συγκεκριμένως εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου μέρους του ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐπὶ Μαυρικίου ὑποτιθεμένης βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς εἰς Πελοπόννησον.

Ὁ Προκόπιος πάντως καθορίζει ὅτι οἱ Οὐννοὶ ἐν τῇ «ἐτέρῳ εἰσβολῇ» ἐδήωσαν «σχεδὸν ἅπαντας Ἑλληνας πλὴν Πελοποννησίων». Τὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα τοῦ χρονικοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ἐν ἑτέρῳ δὲ εἰσβολῇ ἐχειρώσατο πᾶσαν τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν τὴν τε παλαιὰν Ἡπειρον καὶ Ἀττικὴν καὶ Εὐβοίαν. Οἱ δὲ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἐφορμήσαντες πολέμῳ ταύτην εἶλον . . . » (Στ. Κυριακίδου, «Οἱ Σλάβοι ἐν Πελοποννήσῳ, σελ. 45, στήλη α΄. ἰβηρικτὴ παραλλαγή).

Πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο θὰ ἦτο δυνατόν ὡσαύτως νὰ συσχετισθῇ ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ δευτέρου βιβλίου Θαυμάτων τοῦ Ἁγίου Δημητρίου πραγματευόμενον περὶ σλαβικῆς ἐπιδρομῆς εἰς Ἑλλάδα: «Ἐγένετο τοίνυν, ὡς εἴρηται, ἐπὶ τῆς τοῦ ἐν ὁσίᾳ μνήμῃ ἐπισκοπῆς Ἰωάννου, τὸ τῶν Σκλαβίνων ἐπαρθῆναι ἔθνος, πλῆθος ἄπειρον συναχθὲν ἀπὸ τε τῶν Δρογουβιτῶν, Σαγουδατῶν, Βελεγεζητῶν, Βαΐουνητῶν, Βερζητῶν καὶ λοιπῶν ἔθνῶν πρῶτως ἐφευρόντων ἐξ ἑνὸς ξύλου γλυπτὰς νῆας κατασκευᾶσαι κατὰ θάλασσαν ὀπλισμένους καὶ πᾶσαν τὴν Θετταλίαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ τῆς Ἑλλάδος ἔτι μὲν καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους καὶ τὴν Ἀχαΐαν πᾶσαν, τὴν τε Ἡπειρον καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ μέρος τῆς Ἀσίας ἐκπορθῆσαι καὶ ἀοικήτους . . . πλείστας πόλεις καὶ ἐπαρχίας ποιῆσαι . . . (Migne, Patrologia Graeca, τόμ. 116, στ. 1325).

Εἶναι προφανὲς ὅτι αἱ φράσεις «Πᾶσαν τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν» τοῦ χρονικοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἄσχετοι πρὸς τὰς φράσεις «πᾶσαν τὴν Θετταλίαν . . . καὶ τὴν Ἀχαΐαν πᾶσαν» τοῦ βιβλίου Θαυμάτων καὶ μάλιστα ἐν συσχετίσει πρὸς «τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν» τοῦ γνωστοῦ χωρίου τοῦ Εὐαγγερίου, τὸν ὁποῖον μάλιστα ἀναφέρει καὶ τὸ χρονικὸν ὡς μίαν ἐκ τῶν πηγῶν του. Τὰ περὶ Ἑλλάδος πάσης καὶ παλαιᾶς Ἡπείρου καὶ Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας καὶ Πελοποννήσου ἀναφερόμενα δυνατόν ὡσαύτως νὰ ἀποτελοῦν ἀνάπτυξιν τῆς φράσεως «καὶ τὴν Ἀχαΐαν πᾶσαν» τοῦ βιβλίου θαυμάτων. Ἡ εἴδησις τέλος τοῦ τελευταίου τούτου περὶ ἐκπορθήσεως μέρους τῆς Ἀσίας, δύναται νὰ μᾶς δώσῃ ἴσως τὸν μίτον τῆς ὑπὸ τοῦ χρονικοῦ γενομένης συσχετίσεως πρὸς τὴν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ οὐννικὴν ἐπιδρομὴν, διὰ τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὡς εἶδομεν ὁ Προκόπιος ὅτι ἐπεξετάθη καὶ εἰς τμημα τῆς ἀσιατικῆς παραλίας τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὁ συμπληρητὴς τῆς ἰβηρικῆς παραλλαγῆς τοῦ Χρονικοῦ παρασυρθεὶς ἐνδεχομένως ἐκ τῆς μνημο-

νευομένης εἰς ἀμφοτέρως τὰς ἐπιδρομὰς δηώσεως μέρους τῆς Ἀσίας ἐταύτισεν αὐτὰς καὶ ἐτοποθέτησεν ἐπὶ Μαυρικίου παραπλανηθεὶς ἴσως ἐκ τῆς σειρᾶς τῆς διηγήσεως.

Πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ βιβλίου *Θαυμάτων μνημονευομένην* σλαβικὴν ταύτην ἐπιδρομὴν ἢ ὁποία ἐπεκτείνεται καὶ κατὰ θάλασσαν μέχρι τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συσχετισθῇ χωρίον τοῦ σύρου χρονογράφου Θωμᾶ τοῦ ἐξ Ἑμέσσης περὶ σλαβικῆς ἐπιδρομῆς εἰς τὰς νήσους καὶ τὴν Κρήτην. Πρόκειται προφανῶς περὶ τῆς ἰδίας ἐπιδρομῆς. Τὸ χωρίον τοῦτο κατὰ λατινικὴν μετάφρασιν ἔχει ὡς ἐξῆς: «Anno 934 (A. D. 623) Slavi Cretam ceterasque insulas invasere». (*Land, Anecdota Syriaca*, τόμος 1ος, σελ. 115).

Πρόκειται περὶ ἐπιδρομῆς λαβούσης χώραν πιθανῶς ἐπὶ Ἡρακλείου — τὸ ἔτος 934 κατὰ τὴν χρονολογίαν τῶν Σελευκιδῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἔτος 622-623 μ. Χ., 13ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου — ἢ ὁποία δὲν συνεπάγεται ὅμως κατ' ἀνάγκην καὶ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἐγκατάστασιν τῶν ἐπιδρομέων, ἐφ' ὅσον εἰς τὸ πρῶτον τῶν ὡς ἄνω ἀποσπασμάτων γίνεται λόγος περὶ αἰοικήτων πόλεων καὶ ἐπαρχιῶν. Δυνατὸν ἐκ παρερμηνείας τῆς εἰδήσεως ταύτης τοῦ βιβλίου *Θαυμάτων*, ἢ ὁποία λόγῳ τῆς ἀσαφείας τοῦ κειμένου συνεσχέτισθη ἴσως μὲ τὰς ἐπὶ Μαυρικίου ἐπιδρομὰς, τὰς ὁποίας ἀκολουθεῖ εἰς τὴν σειρὰν τῆς διηγήσεως, νὰ ἐπλάσθη καὶ ὁ μῦθος τῆς ἐπὶ διακόσια δεκαοκτὼ ἔτη βαρβαρικῆς κατοχῆς, ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Μαυρικίου μέχρι Νικηφόρου τοῦ Α'. Ἐνδεχόμενον ὡσαύτως νὰ προέκυψεν ἢ σύγχυσις καὶ ἐκ παρερμηνείας ἄλλης τινὸς εἰδήσεως περὶ ἀβαρικῆς ἢ σλαβικῆς ἐπιδρομῆς εἰς Πελοπόννησον ἐπὶ Μαυρικίου, ἀναλόγου πρὸς τὴν πληροφορίαν τοῦ σύρου Πατριάρχου Μιχαὴλ περὶ λαφυραγωγίας τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Σλάβων ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω αὐτοκράτορος. Πιθανὸν τέλος νὰ προέκυψεν ἢ σύγχυσις καὶ ἐκ παρερμηνείας τοῦ γνωστοῦ χωρίου τοῦ Εὐαγρίου, ὡς εἶχεν ὑποθέσει ἤδη ἀπὸ τοῦ 1858 ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρηγόπουλος (*Ἱστορικαὶ Πραγματεῖαι*, ἐν Ἀθήναις 1838). Πάντως ἢ ἐξ ἱστορικῆς συγχύσεως προκύψασα εἰδησις περὶ τῆς πολυετοῦς βαρβαρικῆς κατοχῆς δὲν δύναται νὰ καταλογισθῇ εἰς βῆρος τοῦ συμπληροῦ τῆς ἰβηρικῆς παραλλαγῆς τοῦ χρονικοῦ — τῆς καὶ ἀρχαιότερας — ἀλλ' εἰς βῆρος τοῦ ὑποτιθεμένου συντάκτου τῆς ἀρχικῆς κοινῆς πηγῆς τῆς παραλλαγῆς ταύτης καὶ τοῦ ὑπὸ Σ. Κουγέα δημοσιευθέντος κατὰ τὸ 1912 σχολείου τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας Ἀρέθθα, συγγενοῦς κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν διατύπωσιν πρὸς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ χρονικοῦ. Εἰκάζεται ὅτι ὁ συντάκτης τῆς κοινῆς ταύτης πηγῆς — πιθανὸν ὑπομνήματος ἢ ἀναφορᾶς — Μητροπολίτης Πατρῶν ἐπὶ Λέοντος ΣΤ' ἠθέλησε νὰ δικαιολογήσῃ διὰ τοῦ ἐγγράφου του τούτου τὴν εἰς Μητρόπολιν προαγωγὴν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς του, κατὰ τὴν ἐξέτασιν

τοῦ αἰδεσίμου τῶν διαφόρων θρόνων, τὴν λαβοῦσαν χώραν ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω αὐτοκράτορος. Τὴν ὑπαρξίν ἀναλόγου ὑπομνήματος ὑπέθεσεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1888 ὁ Στ. Θωμόπουλος (Ἱστορία τῶν Πατρῶν, σελ. 232), παρεδέχθησαν δὲ οἱ Βέης («Ὁ ἐλκόμενος Χριστὸς τῆς Μονεμβασίας» εἰς Byz.-Neugrich. Jahrbücher, 1933, σελ. 208) καὶ Κυριακίδης («Οἱ Σλάβοι ἐν Πελοποννήσῳ, σελ. 51»). Ὁ ὅλος μῦθος περὶ τῶν συμβάντων τῆς Πελοποννήσου, ὡς συνεπλέχθη τελικῶς ὑπὸ τὴν ἐμφανιζομένην εἰς τὴν ἰβηριτικὴν παραλλαγὴν τοῦ χρονικοῦ μορφῆν, προέκυψε πιθανῶς κατόπιν πολλαπλῆς διαδοχικῆς ἐπεξεργασίας, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας κρύπτονται καὶ προφορικαὶ παραδόσεις τοῦ Πελοποννησιακοῦ λαοῦ, ὡς ὑπέδειξαν οἱ Βέης (ἐνθ' ἄνωτέρω) καὶ Ζακυθινός («Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι, σελ. 37-43»).

Ἐν συμπεράσματι δέον νὰ ἀποκρουσθῇ ἡ ἄποψις περὶ ἀπολύτου ἱστορικῆς ἀκριβείας τῶν εἰδήσεων τοῦ χρονικοῦ καὶ μάλιστα τῆς πληροφορίας περὶ τῆς ἐπὶ διακόσια δεκαοκτῶ ἔτη βαρβαρικῆς κατοχῆς, ἄποψις τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξε πρὸ τινῶν ἐτῶν ὁ ἑλληνοαμερικανὸς καθηγητὴς Πέτρος Χαράνης (Βυζαντινὰ-Μεταβυζαντινά, 1946, σελ. 75 - 92 καὶ προσφάτως εἰς Byzantinoslavica τῆς Πράγας, X, 2, σελ. 254 - 259, 1949, καθὼς καὶ εἰς Dumbarton Oaks Paper, τόμ. 5, 1950, σελ. 139 - 166 ὅπου δημοσιεύεται εἰδικὴ μελέτη περὶ τοῦ χρονικοῦ τῆς Μονεμβασίας) καὶ νὰ ἐξετασθῇ μόνον τὸ ἐνδεχόμενον ἐπὶ μέρους ἀκριβείας ὠρισμένων ἐκ τῶν εἰδήσεων αὐτῶν καὶ ἰδίως τῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Α' ἦταν τῶν Σλάβων καὶ τὴν εἰς Πελοπόννησον ἐπιστροφὴν τῶν φυγαδευθέντων παλαιῶν κατοίκων αὐτῆς,

Ὁ ὡς ἄνω καθηγητὴς εἰς τὴν μελέτην του τὴν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὰ Byzantinoslavica προσκομίζει εἰς ὑποστήριξιν τῆς ἐκτεθείσης ἄνωτέρω ἀπόψεώς του, τὰ ἀποτελέσματα ἀνασκαφῶν γενομένων πρὸ ἐτῶν εἰς Κόρινθον καθ' ὅς ἀνευρέθησαν τάφοι περιέχοντες εὐρήματα ὅμοια πρὸς ἀνάλογα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ 7ου αἰῶνος, (βλέπε Davidson ἐν Hesperia, τόμ. 6, 1937, σελ. 227-240), καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ παρατηρηθὲν κενὸν εἰς τὰ νομισματικὰ εὐρήματα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς τῆς περιοχῆς Κορίνθου ἀπὸ τῆς ἀνόδου τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου (668) μέχρι τῆς ἀνόδου τοῦ Νικηφόρου τοῦ Α' (802). Ἄμφοτερά τὰ προσκομιζόμενα στοιχεῖα δὲν ἐπιβεβαιοῦν τὴν ἄποψιν περὶ τῆς ἐπὶ διακόσια δεκαοκτῶ ἔτη βαρβαρικῆς κατοχῆς ἀπὸ τοῦ Μαυρικίου μέχρι τοῦ Νικηφόρου. Τὰ εὐρήματα τῆς Κορίνθου ἀναγόμενα εἰς τὸν 7ον αἰῶνα — ἐὰν ἡ χρονολόγησις εἶναι ὀρθή — δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συσχετισθοῦν πρὸς ἐπιδρομὴν τοῦ βου, τὴν ὑποτιθεμένην ὅτι ἔλαβε χώραν ἐπὶ Μαυρικίου. Θὰ ἦτο συμφωνότερον πρὸς τὰ πράγματα, ἐὰν ἤθελον συσχετισθῇ πρὸς

ἐπιδρομήν τινα ἐπὶ Ἡρακλείου, συμβῆσαν πρὸ τοῦ 626, ὅτε ἀπεχώρησαν ὀριστικῶς οἱ Ἄραβοι ἐκ τῆς Ἀνατολῆς. Ὡσαύτως τὸ σημειούμενον κενὸν εἰς τὰ νομισματικὰ εὐρήματα μεταξὺ 668 καὶ 802 δὲν συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς διακοπῆς τῆς Βυζαντινῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μαυρικίου. Πάντως καὶ ἐὰν ἤθελε τυχὸν γίνεαι δεκτὴ ἢ ἐπὶ Μαυρικίου ἐπιδρομὴ—ἀσχέτως πρὸς οἰανδήποτε συνάφειαν πρὸς τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν—δὲν συνεπάγεται αὕτη κατ' ἀνάγκην καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἐπιδρομέων. Ἀπλαῖ ληστρικαὶ ἐπιχειρήσεις εἶναι σύνηθες φαινόμενον καὶ ἐπαναλαμβάνονται πολλάκις πρὸ τῆς ὀριστικῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν βαρβάρων ἐπὶ ὠρισμένου ἐδάφους. (Βλέπε Ἰωάννου Β. Παπαδοπούλου «Ἡ Κρήτη ὑπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς» σελ. 36, 37, ὅπου ἀναφέρονται ἀραβικαὶ ἐναντίον τῆς Κρήτης ἐπιδρομαὶ κατὰ τὰ ἔτη 657, 674 καὶ 723, πρὸ τῆς ὀριστικῆς ἐκεῖ ἐγκαταστάσεώς των κατὰ τὸ 824). Δυνατὸν νὰ ἔχωνται ἀκριβείας ἢ ἐπὶ Μαυρικίου ἐπιδρομὴ καὶ ἢ ἐπὶ Νικηφόρου Α' ἥτις τῶν Σλάβων, ἀσφαλῶς ὅμως εἶναι ἀνθαίρετος ὁ μεταξὺ τῶν δύο ἀνεξαρτήτων τούτων γεγονότων σύνδεσμος, ἐκ τοῦ ὁποίου προέκυψε πιθανῶς ἢ εἴδησις περὶ τῆς ἐπὶ διακόσια δεκαοκτὼ ἔτη βαρβαρικῆς κατοχῆς. Ἡ εἰς Πελοπόννησον μεμαρτυρημένη ὕπαρξις τῶν Σλάβων προϋποθέτει βεβαίως ἐπιδρομὴν τινα ἢ ἐνδεχομένως εἰρηνικὸν ἐποικισμόν, ἢ ἀθροδὸς των ὅμως πρέπει νὰ συνέβη μετὰ τὴν ὑποτιθεμένην ἐπὶ Μαυρικίου ἐπιδρομήν. Ἡ ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείου ἀρξαμένη συστηματικὴ ἐγκατάστασις τῶν Σλάβων εἰς τὴν Βαλκανικὴν, ἀποτελεῖ χρονικὸν ὄριον, πρὸ τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι δυνατὸν πάντως νὰ τεθῇ ἢ εἰς Πελοπόννησον ἐγκαταστάσις των.